Nd.

31. Frumvarp til jarðræktarlaga.

Flm.: Þorsteinn Briem, Stefán Stefánsson.

I. KAFLI
Um stjórn ræktunarmála.

1. gr.

Atvinnumálaráðuneytið (landbúnaðarráðherra) hefir á hendi æðstu stjórn allra ræktunarmála.

2. gr.

Búnaðarfélag Íslands hefir á hendi umsjón með framkvæmd þeirra ræktunarmála, sem lán eða styrkur er veittur til samkvæmt lögum þessum, enda sé skipulag þess og starfsreglur í samræmi við ákvæði laganna.

3. gr.

Störf þau, sem Búnaðarfélagi Íslands eru falin í lögum þessum, annast búnaðarmálastjóri með aðstoð ráðunauta og trúnaðarmanna undir umsjón stjórnar félagsins.

Greini búnaðarmálastjóra og stjórn félagsins á um, hvernig skilja beri lög og reglugerðir um þau mál, er félagið fer með í umboði ríkisvaldsins, má skjóta ágreiningnum til landbúnaðarráðherra, er fellir fullnaðarúrskurð um málið.

4. gr.

Hvert búnaðarsamband ræður trúnaðarmann (og fleiri en einn, ef nauðsyn krefur) í samráði við stjórn Búnaðarfélags Íslands, er hafi á hendi leiðbeiningar, mælingar, skýrslugerð og eftirlit með þeim framkvæmdum, sem styrktar eru samkvæmt lögum þessum, undir yfirstjórn Búnaðarfélags Íslands.

Búnaðarfélag Íslands gefur ráðunautum og trúnaðarmönnum erindisbréf samkvæmt lögum þessum. Búnaðarmálastjóri hefir eftirlit með því, að trúnaðarmenn ræki vel störf sín. Skal hann í því skyni fela ráðunautum Búnaðarfélags Íslands að athuga úttekt og mælingar þeirra umbóta, er styrks njóta, eftir því sem þurfa þykir. Ráðunautarnir skulu gefa skriflega skýrslu um athuganir sínar í hvert sinn.

Telji Búnaðarfélag Íslands, að starfi trúnaðarmanns sé í einhverju ábótavant, getur það óskað þess, að þegar sé úr því bætt, og ef miklar sakir eru, skal víkja honum frá starfi.

Greiðslur fyrir störf sín fá trúnaðarmenn frá búnaðarsamböndunum, eftir reglum, sem Búnaðarfélag Íslands setur i samráði við þau.

5. gr.

Í hverjum hreppi eða bæjarfélagi skal vera eitt búnaðarfélag. Heimilt er þó, að í hreppi séu tvö búnaðarfélög, ef sérstakar ástæður mæla með því og Búnaðarfélag Íslands samþykkir.

Stjórn búnaðarfélaga skal skylt að halda skýrslur og reikninga, eftir því sem stjórn Búnaðarfélags Íslands ákveður. Samrit af skýrslum þessum og reikningum skal senda hlutaðeigandi búnaðarsambandi.

6. gr.

Hver sá, er njóta vill styrks samkvæmt lögum þessum, verður að vera félagsmaður í búnaðarfélagi þess hrepps eða bæjar, þar sem hann á lögheimili. Heimilt er þó, með samþykki Búnaðarfélags Íslands, þeim bændum, er vegna landshátta eiga erfitt með að vera í búnaðarfélagi síns hrepps, að vera í búnaðarfélagi næstu sveitar.

7. gr.

Kjósa skal til búnaðarþings innan hvers búnaðarsambands. Um kosningarrétt og kjörgengi til búnaðarþings, svo og um tölu fulltrúa, fer eins og fyrir er mælt í lögum Búnaðarfélags Íslands.

8. gr.

Nú kýs Búnaðarfélag Íslands að hætta umsjón með framkvæmd þessara laga, og skal þá landbúnaðarráðherra sjá um framkvæmd þeirra á þann hátt, sem hann telur bezt henta, unz önnur skipun er þar á gerð.

II. KAFLI

Um styrk til jarðræktar og húsabóta.

9. gr.

Til framkvæmda þeirra í jarðrækt og húsabótum, sem taldar eru í þessari grein, skal greiða styrk úr ríkissjóði sem hér segir:

I.	a. Þvaggryfjur, alsteyptar úr járnbentri steinsteypu	kr.	10,00 á m^3
	b. — steyptar með vel tyrfðu járnþaki	—	5,50 —
	c. Áburðarhús, alsteypt	—	7,00 —
	d. — steypt með járnþaki	—	5,00 —
	e. — og safnþrær úr öðru efni	—	1,50 —
	f. Haugstæði með steyptu undirlagi og 1 m. veggjum	—	3,00 á m^2
II.	a. Skurðir, dýpt 1 metri og grynnri	—	1,70 á 10 m^3
	b. — dýpt 1 metri til 1,5 metra	—	2,00 —
	c. — dýpt yfir 1,5 metra	—	2,50 —
	d. Lokuð grjótræsi, dýpt 1,1 metri og dýpri	—	2,50 á 10 m
	e. Viðarræsi	—	2,00 —
	f. Hnausaræsi	—	1,00 —
	g. Pípuræsi	—	2,50 —
III.	a. Þaksléttur í nýrækt	kr.	2,00 á 100 m^2
	b. Græðisléttur í nýrækt	—	1,70 —
	c. Sáðsléttur í nýrækt, eins árs jarðvinnsla	—	2,00 —
	d. — í nýrækt, tveggja ára jarðvinnsla	—	2,50 —
	e. — í nýrækt, þriggja ára jarðvinnsla	—	3,00 —
	f. Þaksléttur í túni	—	2,00 —
	g. Græðisléttur í túni	—	1,70 —
	h. Sáðsléttur í túni, eins árs jarðvinnsla	—	2,00 —
	i. — í túni, tveggja ára jarðvinnsla	—	2,50 —
	j. — í túni, þriggja ára jarðvinnsla	—	3,00 —
	k. Fullkomin endurræktun í túni, sem ekki hefir verið unnið samkv. III. d, e, i eða j lið, enda fari endurræktunarstyrkur, að fyrra styrk meðtöldum, eigi fram úr styrk fyrir þríunnar sáðsléttur	—	1,00 —
	l. Matjurtagarðar og sáðreitir úr óræktuðu landi eða þýfðu túni	—	2,00 —
	m. Grjótnám úr sáðreitum og túni	—	1,00 á m^3
IV.	Girðingar um tún og sáðreiti:		
	a. Gaddavírsgirðing fjárheld 1,10 m. og hærri	—	2,00 á 10 m
	b. Vírnetsgirðing, 6 strengja net með 1 gaddavírsstreng	—	2,50 —
	c. — 5 strengja net með 2 gaddavírsstrengjum	—	2,50 —
	d. Girðingar úr öðru efni, fjárheldar	—	2,00 —

V. a. Þurrheyshlöður steyptar með steinþaki eða járnþaki .... kr. 1,50 á m^3
b. — úr öðru efni með járnþaki ..... — 0,75 —
c. Votheyshlöður úr járnbentri steinsteypu með járnþaki .. — 5,00 —
d. — úr ójárnbentri steinsteypu með járnþaki ..... — 3,00 —
e. — úr öðru efni með járnþaki ..... — 0,75 —

Ekki veitist styrkur út á minni þurrheyshlöður en 50 m^3 að rúmmáli fyrir neðan ris.

Styrkur til haugstæða veitist því aðeins, að til sé nægilega stór safnþró fyrir kúaþvag á býlinu.

Þar, sem grjót er verðmætt til sölu, greiðist eigi styrkur fyrir grjótnám.

10. gr.

Af styrk þeim, sem talinn er í 9. gr., renna 5% til hlutaðeigandi búnaðarfélags til sameiginlegra félagsþarfa.

11. gr.

Nú hefir jörð eigi kúgæfan heyskap af véltæku túni eða áveitulandi, sem svarar fóðurgildi meðaleftirtekju 6 ha. túns að dómi Búnaðarfélags Íslands, og greiðist ábúanda hennar þá 20% uppbót á styrk fyrir framræslu til túnræktar og fyrir sáðsléttur á árunum 1938—1948 þar til náð er greindu marki.

Ákvæði þetta nær aðeins til jarða samkvæmt skilgreiningu 1. greinar ábúðarlaga, nr. 87 19. jan. 1933, og er uppbótin því skilyrði bundin, að allur frágangur verksins, um framræslu og jarðvinnslu og annað, sé fullkominn að dómi Búnaðarfélags Íslands.

12. gr.

Hámarksstyrkur til hvers býlis má nema:

Til byggingar safngryfja og haughúsa allt að kr. 2000,00
og til þurrheyshlöðubygginga kr. 750,00.

Hámarksstyrkur á ári til jarðræktar fyrir hvert lögbýli, sem fengið hefir innan við 6000 kr. í styrk til ræktunar, má nema allt að kr. 600,00.

Nú hefir býli fengið 6000 krónur í styrk til jarðræktar, og má árshámarkið þá nema allt að 300 krónum.

Hámarksákvæði þessi taka ekki til votheyshlöðubygginga eða framræslu.

Hámarksstyrkur á ári til einstaklinga, er eigi hafa lögbýli til ábúðar og fengið hafa innan við 3000 kr. í styrk til ræktunar, má nema allt að 300 krónum.

Hafi maður, sem eigi hefir lögbýli til ábúðar, fengið 3000 kr. í jarðræktarstyrk, má styrkurinn nema allt að 150 kr. á ári.

Nú er jörð skipt í tvö eða fleiri lögbýli, og skiptist þá upphæð þess styrks, er hún hefir fengið samkvæmt 9. og 11. grein, milli býlanna eftir mati trúnaðarmanns Búnaðarfélags Íslands, og fer þá um framhaldsstyrk til hvers býlis samkvæmt því mati.

Séu býli sameinuð í ábúð eins manns, skal leggja saman jarðabótastyrk þann, er þau hafa notið, og veitist þeim síðan styrkur sem eitt býli væri.

13. gr.

Enginn styrkur greiðist til jarðræktar á landi, sem ætla má, að tekið verði á næstu 20 árum eftir að verkið var unnið til lóða undir hús, fiskreiti eða annars þess, sem ekki á skylt við jarðrækt.

14. gr.

Ríkissjóður greiðir Búnaðarfélagi Íslands árlegt framlag til kerfisbundinna jarðvegsrannsókna og tilrauna í hverri grein jarðræktarinnar og í þeim jarðvinnsluaðferðum, er þar að lúta, og skal framlag þetta ákveðið í fjárlögum, að fengnum tillögum tilraunaráðs Búnaðarfélags Íslands.

Skal miða reglur um gerð og tilhögun styrkhæfra jarðabóta við niðurstöður tilraunanna, eftir því sem fært þykir á hverjum tíma.

15. gr.

Þeir ábúendur þjóðjarða og kirkjujarða, sem ekki eiga kost á ábúð samkvæmt lögum nr. 8 1. febr. 1936, um erfðaábúð og óðalsrétt, eða óska eigi að taka ábúð samkvæmt þeim lögum, mega vinna jarðarafgjaldið af sér með þeim jarðabótum, sem styrktar eru samkvæmt 9. gr., og reiknast þær þeim til afgjaldsgreiðslu tvöfalt hærra en nemur þeim styrk, er þeim ella bæri eftir 9. og 11. grein.

Með jarðarafgjaldi telst í þessu sambandi afgjald eftir allar landsnytjar og hlunnindi, sem jörðu fylgja, þó metið sé sérstaklega. Um jarðabótastyrk til leiguliða á greindum jörðum fer að öðru leyti eftir ákvæðum laga þessara.

III. KAFLI
Um félagsræktun.

16. gr.

Rétt eiga menn að stofna félag um:

a. Að útvega land og framkvæma á því félagsræktun til stofnunar nýbýla eða samvinnubyggða.
b. Að útvega íbúum kaupstaða eða kauptúna og sveitaþorpa land til ræktunar og framkvæma félagsræktun á því, enda sé tryggt, að dómi hreppsnefndar eða bæjarstjórnar, að hver félagsmaður geti fengið sinn hluta af ræktunarlandinu til eigin nota til eignar eða á erfðaleigu.
c. Að koma á sameiginlegum ræktunarframkvæmdum á landi tveggja eða fleiri lögbýla, þar sem aðstaða við framræslu lands eða jarðvinnslu gerir félagsræktun æskilega, að dómi Búnaðarfélags Íslands.

Jarðræktarfélög, sem ekki geta heyrt undir a-, b- og c-lið þessarar greinar, skulu því aðeins njóta þess réttar, er 17. gr. áskilur þessum félögum, að þau hafi eignarumráð eða varanleg leiguliðanot á landi til ræktunar, að í samþykkt sé ákveðin aðstaða hvers einstaks félagsmanns til ræktunarinnar, og að Búnaðarfélag Íslands mæli með því, að félögunum sé veittur sá réttur.

17. gr.

Þau félög, sem stofnuð eru samkvæmt þeim tilgangi, er í 16. gr. getur, og fullnægja að öðru leyti skilyrðum laga þessara, skulu njóta styrks fyrir hvern félagsmann samkv. ákvæðum 9. gr. þessara laga.

18. gr.

Þeir, er hafa ákveðið að stofna félag samkvæmt 16. grein, skulu á stofnfundi setja því samþykkt.

Í samþykkt skulu vera ákvæði um:

a. Nafn félagsins, heimilisfang þess og varnarþing.
b. Markmið félagsins og fyrirhugaðar framkvæmdir.
c. Atkvæðisrétt á félagsfundum, vald og verksvið félagsfunda, skilyrði fyrir lögmæti þeirra og hvenær aðalfund félagsins skuli halda ár hvert.
d. Hvernig stjórn skuli skipuð og vald hennar í félagsmálum, svo og um kosningatilhögun og kjörtímabil.
e. Hverjar landareignir félagið hafi til umráða, ef fengnar eru, svo eigi verði um villzt.
f. Reikninga, bókhald félags og endurskoðun.
g. Sjóðstofnanir og heimildir til lántöku.
h. Ábyrgð meðlima vegna skuldbindinga félagsins.

i. Breytingar samþykkta, viðauka þeirra og félagsslit og hvernig eignum félagsins skuli ráðstafað.

Samþykkt félags skal vera staðfest af atvinnumálaráðuneytinu, að fenginni umsögn Búnaðarfélags Íslands.

19. gr.

Ræktunarfélög, stofnuð samkvæmt ákvæðum þessara laga, skulu skrásett. Atvinnumálaráðuneytið ákveður, að fengnum tillögum Búnaðarfélags Íslands, hvernig skrásetning skuli haga, og lætur gera eyðublöð undir tilkynningar til skrásetningar.

20. gr.

Nú er félag stofnað samkvæmt ákvæðum þessa kafla, en nauðsynlegt þykir vegna félagsræktunarinnar, að dómi Búnaðarfélags Íslands, að gera framræsluskurði, eða annað jarðrask á landi jarðar utanfélagsmanns, og skal félaginu þá heimilt að láta vinna verkið, enda fari um framkvæmd þess og bætur eftir ákvæðum vatnalaga.

21. gr.

Nú þykir hreppsnefnd hætta á, að þau ræktunarlönd, er í 16. gr. getur, komist við eigendaskipti á fárra manna hendur, svo að þrengist um ræktunarlönd fyrir aðra hreppsbúa, og getur hún þá fyrir hönd hreppsins krafizt forkaupsréttar á löndunum, á sama hátt og lög mæla fyrir um forkaupsrétt á jörðum.

Bæjarstjórnir í kaupstöðum hafa og sama rétt að því er tekur til ræktunarlanda innan lögsagnarumdæmis kaupstaðar.

IV. KAFLI

Um verkfærakaupasjóð.

22. gr.

Greiða skal árlega úr ríkissjóði til verkfærakaupasjóðs kr. 80000,00. Upphæð þessi skiptist milli allra hreppabúnaðarfélaga, að hálfu eftir lögbýlafjölda og að hálfu eftir tölu jarðabótamanna í búnaðarfélögunum ár hvert.

Sú upphæð, er sjóði hvers hreppsbúnaðarfélags ber samkvæmt því, er að ofan getur, skal vera séreign hvers félags.

23. gr.

Tilgangur sjóðsins er að létta undir með bændum, einstökum eða fleirum í félagi, svo og búnaðarfélögum til að eignast vélar og verkfæri, sem í 1.—4. lið 24. gr. getur. Heimilt er og að veita kvenfélögum styrk úr sjóðnum til kaupa á áhöldum, sem tilgreind eru í 3. lið 24. gr.

24. gr.

Heimilt er að leggja fram fé úr sjóðnum til kaupa á:

1. Hestaverkfærum til jarðyrkju, forardælum, verkfærum til grjótnáms, svo og vélum og verkfærum vegna garðyrkju og kornræktar.
2. Heyvinnuvélum, svo sem sláttuvélum, rakstrarvélum, snúnings- og múgavélum.
3. Tóvinnuvélum til heimilisiðnaðar, svo sem handspunavélum, prjónavélum og vefstólum.
4. Dráttarvélum með tilheyrandi verkfærum, svo og minni skurðgröfum.

Styrkurinn nemi allt að helmingi af kaupverði þeirra verkfæra, er talin eru í 1. og 2. tölulið þessarar greinar, en allt að ⅓ af kaupverði vélanna eða verkfæranna, sem talin eru í 3. og 4. tölulið.

Skulu þeir bændur jafnan ganga fyrir um styrkveitingu, sem áður hafa fengið minnstan styrk.

25. gr.

Styrkur til kaupa á dráttarvélum og skurðgröfum veitist aðeins búnaðarfélögum, einu eða fleirum í félagi.

Er styrkurinn þessum skilyrðum bundinn:

1. Að Búnaðarfélag Íslands telji áhöldin félaginu nauðsynleg.
2. Að áður sé fullnægt beiðnum um styrk á þeim verkfærum, er í 1.—3. lið 24. gr. getur.
3. Að kaupin hafi verið samþykkt á almennum fundi í hlutaðeigandi félagi eða félögum.
4. Að félagið tryggi sér nauðsynleg hús yfir áhöldin, starfræki þau og selji þau ekki til einstakra manna eða félaga, nema með samþykki félagsfundar og Búnaðarfélags Íslands.

26. gr.

Umsóknir um styrk úr sjóðnum skal senda stjórn hlutaðeigandi búnaðarfélags, sem ritar þær, ásamt áliti sínu, í gerðabók félagsins, og sendir þær svo, ásamt umsögn sinni, til Búnaðarfélags Íslands, sem fellir fullnaðarúrskurð um umsóknirnar og útvegar verkfærin.

27. gr.

Nú er fé fyrir hendi í verkfærakaupasjóði, og er þá Búnaðarfélagi Íslands heimilt að veita þeim búnaðarfélögum, er þess hafa sérstaklega þörf, lán úr sjóðnum til verkfærakaupa. Upphæð lánsins má nema allt að tveggja síðustu ára tillagi til hlutaðeigandi búnaðarfélags úr sjóðnum. Lánin skulu að fullu endurgreidd á næstu tveim árum.

28. gr.

Reikningshald verkfærakaupasjóðs og innheimtu lána hans annast Búnaðarfélag Íslands, og lætur það hverju búnaðarfélagi árlega í té samrit af viðskiptum þess við sjóðinn. Reikningar sjóðsins skulu endurskoðaðir af endurskoðendum Búnaðarfélags Íslands.

V. KAFLI
Um vélasjóð.

29. gr.

Ríkið kaupi, starfræki og geri tilraunir með vélknúnar jarðræktarvélar og skurðgröfur, sem ætla má, að hæfi hérlendum staðháttum, að dómi Búnaðarfélags Íslands.

30. gr.

Ríkið greiði vélasjóði nú þegar 50000 krónur.

Skoðast þetta sem stofnfé sjóðsins, ásamt núverandi eignum hans.

Auk þess greiðir ríkissjóður vélasjóði rekstrarframlag, sem ákveðið skal árlega í fjárlögum.

31. gr.

Heimilt er að verja nokkru af stofnfé sjóðsins til útlána vegna vélakaupa í þágu landbúnaðarins. Setur landbúnaðarráðuneytið reglur um lánastarfsemi sjóðsins, að fengnum tillögum Búnaðarfélags Íslands.

Því, sem ekki er varið til útlána af stofnfé sjóðsins, skal einungis varið til kaupa á vélum þeim, sem í 29. gr. getur, og til starfrækslu þeirra, meðan tilraunir standa yfir.

32. gr.

Kaup á stórum skurðgröfum til tilrauna skulu því aðeins gerð, að þörf sé á þeim til meiri háttar framræslu og þurrkunar, að dómi Búnaðarfélags Íslands.

Nú reynist skurðgrafa nothæf, og skal þá rikissjóður kaupa hana af vélasjóði.

33. gr.

Búnaðarfélag Íslands hefir umsjón og eftirlit með skurðgröfum ríkisins, en atvinnumálaráðuneytið setur reglur um starfrækslu þeirra, að fengnum tillögum Búnaðarfélags Íslands.

Búnaðarfélag Íslands annast kaup á vélum og skurðgröfum fyrir vélasjóð og sér um, að þær verði reyndar til hlítar.

34. gr.

Landþurrkunar- og áveitufélag, sem stofnað er samkvæmt fyrirmælum vatnalaga, nr. 15 20. júní 1923, 4. og 8. kafla, hefir rétt til að fá eina eða fleiri af skurðgröfum ríkisins lánaðar, svo fljótt sem ástæður leyfa, enda hagi svo til, að hentugt sé að nota þar skurðgröfu, að dómi Búnaðarfélags Íslands.

Ríkið lánar skurðgröfurnar án endurgjalds, greiðir allan kostnað af flutningi þeirra milli vinnustaða og felur Búnaðarfélagi Íslands umsjón með rekstri og viðhaldi þeirra.

35. gr.

Af kostnaði þeim, er leiðir af starfrækslu skurðgrafanna, þar með talið nauðsynlegt viðhald þeirra, varahlutir og vátrygging, greiðir ríkissjóður ⅓, en ⅔ skulu landeigendur leggja fram sjálfir, eða útvega, um leið og verkið er framkvæmt.

Verk þau, sem styrkt eru af ríkinu á þennan hátt, njóta ekki styrks samkvæmt II. kafla þessara laga.

36. gr.

Allar nothæfar vélar sjóðsins, aðrar en þær, er í 32. gr. getur, skal félögum eða einstaklingum gefinn kostur á að eignast með sanngjörnu verði.

37. gr.

Búnaðarfélag Íslands hefir á hendi reikningshald vélasjóðs. Reikningar sjóðsins skulu endurskoðaðir af endurskoðendum Búnaðarfélags Íslands.

VI. KAFLI
Um búferlaflutning.

38. gr.

Búnaðarfélag Íslands felur trúnaðarmönnum sínum að athuga og gefa skýrslur um þær jarðir, sem þeir telja, að séu í sérstaklega mikilli hættu fyrir jarðspjöllum, svo sem sandfoki, skriðufalli, jökulhlaupi eða landbroti o. s. frv.

Ennfremur skulu þeir gefa skýrslur um þær jarðir, sem liggja mjög illa við samgöngum, eða eru sérlega óhægar til búrekstrar.

39. gr.

Nú þykir Búnaðarfélagi Íslands skýrslur trúnaðarmanna bera það með sér, að jarðir séu sérstaklega athugaverðar sem framtíðarbýli, og skal það þá fela einhverjum starfsmanni sínum, ásamt trúnaðarmanni hlutaðeigandi búnaðarsambands og formanni búnaðarfélags hlutaðeigandi hrepps, að rannsaka ýtarlega ásigkomulag umræddra jarða og allt það, er þeir telja, að máli skipti, eftir nánari fyrirmælum Búnaðarfélags Íslands.

Skýrslur nefndarinnar skal senda hlutaðeigandi hreppsnefnd og sýslunefnd til umsagnar. Leita skal og umsagnar vegamálastjóra og póst- og símamálastjóra um, hvort æskilegt megi telja, að byggð sé haldið við á jörðum þessum vegna gistingar fyrir ferðamenn, eða síma- eða vegaeftirlits.

40. gr.

Telji Búnaðarfélag Íslands, að loknum þessum rannsóknum og að fengnu áliti þeirra aðilja, er í 39. gr. getur, að jörð eða býli geti ekki talizt byggilegt til frambúðar, skal það leggja málið fyrir ráðherra, sem ákveður, hvort veita skuli framvegis styrk samkv. II. kafla laga þessara til umbóta á jörðinni.

Ekki má þó svipta jörð ræktunarstyrk gegn tillögum hreppsnefndar og sýslunefndar.

41. gr.

Þegar ábúandi þeirrar jarðar, sem svipt hefir verið jarðabótastyrk samkvæmt 40. gr., flytur burt á aðra jörð eða stofnar nýbýli og jörðin leggst í eyði, er honum rétt að láta úttektarmenn meta hús hans á jörðinni til söluverðs. Nú reynist mat þetta undir fasteignamatsverði húsanna, og greiðir ríkissjóður þá ábúanda verðmuninn. Vilji ábúandi reisa nýbýli, skal ríkissjóður og gefa honum kost á nægilegu landi, að dómi Búnaðarfélags Íslands, til afgjaldslausrar lífstíðarábúðar.

Nú fellur ábúandinn eða ekkja hans frá innan 30 ára frá því, er hann tók nýbýlislandið til ábúðar, og skal þá sá niðji hans eða erfingi, er tekur við ábúð þess, hafa landið afgjaldslaust það sem eftir er tímans.

Að öðru leyti fer um ábúð og leigu á landinu eftir lögum nr. 8 1. febrúar 1936, um erfðaábúð og óðalsrétt.

VII. KAFLI
Um erfðaleigulönd.

42. gr.

Bæjarstjórnir í kaupstöðum og hreppsnefndir í kauptúnum, sem eru sérstök sveitarfélög, skulu áður en eitt ár er liðið frá því að lög þessi öðlast gildi, láta fara fram endurskoðun á leigumála allra ræktunarlóða í opinberri eign, sem leigðar hafa verið á erfðaleigu innan takmarka umdæmisins. Skulu þeir færðir til samræmis við ákvæði laga þessara, eftir því sem við verður komið, samkvæmt reglum, er Búnaðarfélag Íslands setur.

43. gr.

Búnaðarfélag Íslands getur falið bæjarstjórnum í kaupstöðum og hreppsnefndum í kauptúnum að gefa skýrslur um land það, sem að áliti þeirra liggur bezt við til ræktunar innan takmarka kaupstaðarins eða kauptúnsins, og eigi eru líkur til, að á þurfi að halda til byggingarlóða eða annara framkvæmda en ræktunar. Þegar þjóðjörð eða kirkjujörð liggur að landi kaupstaðar eða kauptúns, ná þessi ákvæði einnig til hennar. Skýrslum þessum skulu fylgja þær upplýsingar, sem Búnaðarfélag Íslands tiltekur.

44. gr.

Að fengnum skýrslum þeim, er í 43. gr. getur, gerir Búnaðarfélag Íslands, eins fljótt og verða má, uppdrátt af landinu og tillögur um skipulag til ræktunar og hagnýtingar þess.

Afrit af uppdrætti með tillögum um lagning vega og framræslukerfis (vatnsæða) og skiptingu landsins, svo og tillögur um fyrirkomulag ræktunar og hagnýtingar þess, sendir Búnaðarfélag Íslands bæjarstjórn eða hreppsnefnd.

45. gr.

Nú er land, sem hæft er til ræktunar, í námunda við kaupstað, kauptún eða þorp, og íbúana skortir land til þeirra afnota, og skal þá hlutaðeigandi bæjarstjórn eða hreppsnefnd hlutast til um að fá landið.

Nú takast ekki samningar um kaup eða leigu á landinu, og getur ráðuneytið þá veitt bæjarstjórn eða hreppsnefnd heimild til að taka landið leigu- eða eignar-

námi, ef Búnaðarfélag Íslands telur það nauðsynlegt og mælir með því. Fer um framkvæmd þess samkvæmt lögum nr. 61 14. nóv. 1917, um framkvæmd eignarnáms.

Nú er landið i öðrum hreppi, eða utan lögsagnarumdæmis kaupstaðarins, og verður það þá ekki tekið eignarnámi án samþykkis hlutaðeigandi hreppsnefndar, nema sérstök lagaheimild komi til.

46. gr.

Heimild sú til eignarnáms, sem gefin er í 45. gr., nær ekki til þess lands, sem eigandi eða ábúandi hefir ræktað, né til þess lands, sem eigandi hefir léð öðrum til ræktunar, eigi heldur til þess hluta af óræktuðu en ræktanlegu landi, sem að dómi Búnaðarfélags Íslands er eiganda eða ábúanda nauðsynlegt að taka til ræktunar, svo tryggð sé aðstaða þeirra til búrekstrar framvegis á jörðinni.

Eigi nær eignarnámsheimildin heldur til þess lands, sem fornminjar eru á, eða sérstök náttúruprýði, sem skylt er að vernda.

47. gr.

Lönd, sem tekin eru til ræktunar samkvæmt 45. gr., skulu seld á erfðaleigu. Þegar leigusamningur er gerður, skulu metin þau verðmæti, er leigusali á í leigulandi og umbótum á því, þegar það er afhent leigutaka, enda samþykki Búnaðarfélag Íslands matið. Skal árgjald vera 3% af afgjaldsskyldu verðmæti leigusala á landinu. Nú gerir leigusali síðar umbætur á því á sinn kostnað, og má hann þá leggja á leigutaka árlegt mannvirkjagjald, er má nema allt að 5% af matsverði mannvirkjanna.

Með umbótum á landi teljast í þessu efni girðingar, framræsluskurðir og önnur mannvirki vegna ræktunarinnar, að svo miklu leyti sem leigutaki hefir þeirra not, að dómi Búnaðarfélags Íslands.

Réttur til erfðaleiguábúðar á löndum þessum erfist samkvæmt lögum nr. 8 1. febr. 1936, III. kafli 24. gr., um erfðaábúð og óðalsrétt, með þeim takmörkunum, er segir i lögum þessum.

48. gr.

Um erfðaleigulönd skal jafnan gerður skriflegur samningur, og er leigutaka skylt að láta þinglýsa honum á sinn kostnað.

Í erfðaleigusamningi skulu meðal annars felast þessi ákvæði:

1. Stærð og lega erfðaleigulands, enda fylgi samningnum uppdráttur af landinu, eða tilvísun í tölumerki á uppdrætti í vörzlum hreppsnefndar eða bæjarstjórnar.
2. Á hve löngum tíma landið skuli fullræktað. Hvernig mannvirkjum skuli við haldið og hverjum vítum vanefndir varða.
3. Hvert sé frumverð landsins samkvæmt 47. gr., þegar landið er leigt.
4. Um réttindi og skyldur leiguhafa samkvæmt 49.—52. gr. laga þessara.

49. gr.

Í erfðaleigusamningi, samkvæmt 47. og 48. gr., skal áskilið, að leiguhafa sé skylt að láta af hendi erfðaleigurétt sinn að nokkru eða öllu leyti, ef nota þarf landið undir opinber mannvirki ríkis, hrepps eða bæjarfélags, svo og til sundurskiptingar i byggingarlóðir, til fiskreita eða annars atvinnurekstrar en ræktunar. En greiða skal þá leiguhafa fyrir leiguréttindi sin, svo og fyrir kostnað hans við ræktun og mannvirki á landinu, að frádreginni fyrningu, og skal hvorttveggja fara eftir mati, nema öðruvísi semji.

Nú krefst ríki eða leigusali meira af landinu en ¼ hluta þess, og getur leiguhafi þá krafizt, að allt landið verði tekið með þeim mannvirkjum, sem á því eru, eftir mati.

50. gr.

Með þeim takmörkunum, sem felast í 48. og 49. gr., getur leigutaki selt rétt sinn og veðsett. Þó má hann aldrei veðbinda leigulandið fyrir hærri fjárhæðum en sem nemur verðmæti þeirra mannvirkja, er hann á á landinu.

51. gr.

Land, sem tekið er til ræktunar eftir fyrirmælum þessa kafla, skal leigutaki rækta á eigi lengri tíma en 10 árum, enda sé a. m. k. tíundi hluti ræktunarmannvirkjanna unninn á ári hverju að meðaltali, nema gildar ástæður hamli, að dómi Búnaðarfélags Íslands. Að öðrum kosti fellur landið aftur til eiganda, enda greiði leigusali þá leiguhafa helming af framlögðum ræktunarkostnaði eftir mati, að frádreginni fyrningu.

52. gr.

Erfðaleigulönd þessi má einungis nota til jarðræktar, að undanskildu svæði, sem þarf til íbúðarhúss, útihúsa og peningshúsa leigutaka.

Hreppsnefnd eða bæjarstjórn setur, í samráði við Búnaðarfélag Íslands, reglur um framræslu og viðhald ræktunarmannvirkja á erfðaleigulöndum, og er leiguhafa skylt að fylgja þeim. Nú vanrækir leiguhafi að fylgja settum reglum í þessu efni, og getur leigusali þá látið bæta úr því á kostnað leiguhafa, ef honum þykir nauðsynlegt vegna afnota annara af nærliggjandi leigulöndum. Gjöld, er af því leiðir, má taka lögtaki.

53. gr.

Nánari reglur um erfðaleigulönd skal setja með sérstakri reglugerð, er ráðherra gefur út, að fengnum tillögum frá Búnaðarfélagi Íslands.

VIII. KAFLI
Almenn ákvæði.

54. gr.

Sá, er segir Búnaðarfélagi Íslands eða trúnaðarmanni þess vísvitandi rangt til um framkvæmdir og gerð þeirra mannvirkja, er styrks eiga að njóta samkv. II. og III. kafla, eða brýtur að öðru leyti ákvæði þessara laga í einhverju því, er verulegu máli skiptir, skal sæta sektum frá 10—500 krónum, og ef það er gert í eigin hagsmunaskyni, má þyngja refsinguna um helming.

Brjóti trúnaðarmaður eða annar starfsmaður Búnaðarfélags Íslands þær reglur, er honum eru settar í erindisbréfi vegna þessara laga, eða fari ekki eftir fyrirmælum laga þessara eða reglugerðar, skal hann sæta sömu refsingu er að ofan getur, nema þyngri refsing liggi við samkvæmt öðrum lögum.

Með mál út af brotum á þessari grein skal farið sem almenn lögreglumál.

55. gr.

Ráðherra gefur út reglugerð um nánari fyrirmæli um framkvæmd laga þessara, að fengnum tillögum Búnaðarfélags Íslands.

56. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi, og eru jafnframt úr gildi numin jarðræktarlög, nr. 101 23. júní 1936, svo og önnur þau lagafyrirmæli, er koma í bága við lög þessi.

Greinargerð.

Frv. þetta var flutt á síðasta þingi, en varð þá ekki útrætt. Fylgdi frv. þá ræki-leg greinargerð (sjá Alþt. A. þskj. 78), og vísast til hennar.